

Голас Радзімы

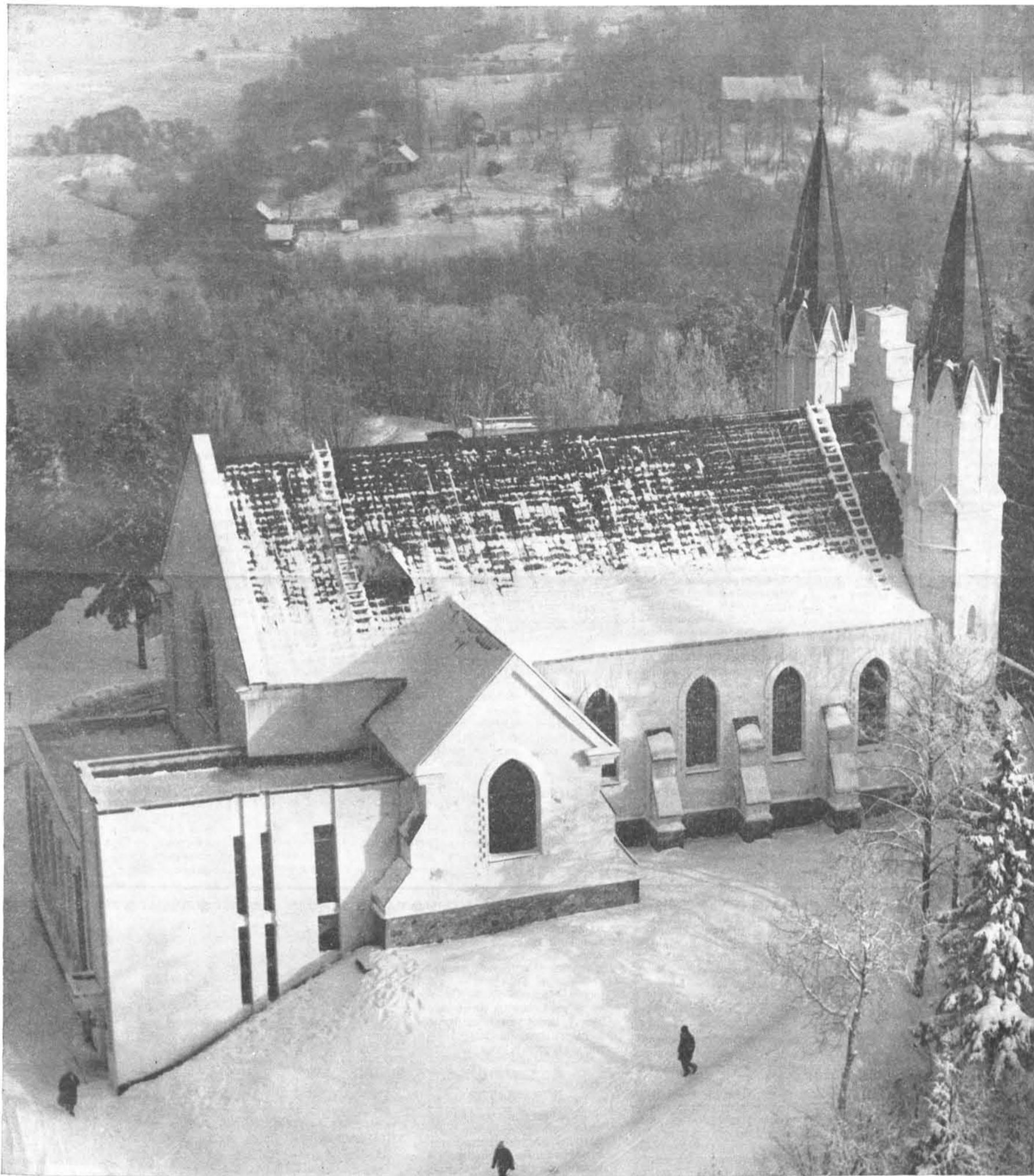
№ 8 (1630)

28 лютага 1980 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.

Цана 4 кап.

У гэтым будынку ў Раўбічах адкрыты Музей беларускага народнага мастацтва. [Артыкул пра музей змешчаны на 6-й стар.].

Фота С. КРЫЦКАГА.

**КАМЕНЦІРУЕМ ВЫНІКІ 4-х ГАДОУ
ПЯЦІГОДКІ**

[«Упэўнены наступ»]

стар. 2

**Л. І. БРЭЖНЕЎ: «НІЯКАЙ «ІНТЭРВЕН-
ЦЫІ» РУСКІХ У АФГАНІСТАНЕ НЕ
БЫЛО І НЯМА».**

[«Наш курс—мірнае будаўніцтва»]

стар. 4, 7

**ПЛАЦДАРМЫ ЁСЦЬ НЕ ТОЛЬКІ НА
ВАЙНЕ...**

[«Адданасць»]

стар. 7

Сёння на Гомельскім станкабудуўнічым заводзе імя Кірава кожны ведае токара Уладзіміра Шварава. За самаадданую працу Уладзімір Швараў узнагароджаны ордэнамі Кастрычніцкай Рэвалюцыі і Працоўнага Чырвонага Сцяга. Знатны рабочы з'яўляецца дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР, членам гаркома партыі і галіновага савета наватараў, прымае актыўны ўдзел у грамадскім жыцці горада. **НА ЗДЫМКАХ:** дэпутат Вярхоўнага Савета СССР У. ШВАРАЎ; дома з дачкой Людмілай; на рабоце У. ШВАРАЎ (другі справа) з токарам А. ГЛЫБІНЫМ (злева направа), слесарам-зборшчыкам А. ЖАВАРАНКАВЫМ і токарам В. РАГАЧОВЫМ.

ВЫТОКІ НАВУКОВЫХ АДКРЫЦЦЯЎ АЛЯКСАНДРА МАХНАЧА

«БІЁГРАФ» ЗЯМЛІ

У нашай планеты, на жаль, «цёмнае» мінулае. Тым не менш у яе няма недахопу ў «біёграфіях».

Сямікіламетровы бур, вядома, не адзінае, што маюць сёння геологі. Электроніка, геалагічныя «дакументы» ў выглядзе рэштак арганізмаў, мінералаў і горных парод, касмічная фотатэхніка, сейсмаграфія. Нарэшце, адкрыцці геафізікі і геахіміі, навуковае прадбачанне. Але ў выніку экзаменуе зямлю ўсё-такі бур. Дорага даў бы геолог за магчымасць пранікнуць у яе хоць бы кіламетраў на сто. А што значыць сто ў параўнанні з глыбінёй планеты — больш шасці тысяч кіламетраў!

Калі акадэмікі мараць, гэ-та вельмі цікава.

— Таму што яны не баяцца выглядаць смешнымі. — жартуе Аляксандр Махнач. І ўжо сур'ёзна дадае: — Мара — старэйшая сястра навуковай гіпотэзы.

Яму пяцьдзесят шэсць гадоў. Ён начальнік аддзела цвёрдых карысных выкапняў і сектара літалогіі і геалогіі Інстытута геахіміі і геафізікі Акадэміі навук БССР, аўтар больш чым ста пяцідзсят навуковых работ.

— Зямля — «скупы рыцар» толькі для тых, хто яе не ведае. — сказаў ён некаму супрацоўнікам. — У вопісу «маёмасці» зямлі беларускай, у рэестры яе багаццяў — нафта, гаручы газ, каменная і калійная солі, каменны і бурны вугалі, гаручыя сланцы, мінералізаваныя воды, балотныя жалезныя руды, мел, гліны і сугліны, пясок шкляны, пясчана-гранітныя матэрыялы...

— Усё?

— Чалавек, які адкажа на гэтае пытанне станоўча, не можа быць вучоным.

Імяна вера ў існаванне новых «зямных скарбаў» дапамагла Аляксандру Махначу адкрыць у Беларусі нафту. «Удзельнічаць у навуковым прагнозе», — строга паправіў мяне лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, удастоены гэтага звання ў ліку дзсятка калег за адкрыццё нафты.

Прыпяцкая ўпадзіна, як ён меркаваў, пераконваў і даказваў з разлікамі ў руках, аказалася нафтаноснай. 1964 год, калі ўсе пераканаліся ў гэтым, стаў для яго памятным на ўсё жыццё.

У аддзеле літалогіі дваццаць адзін чалавек. Дваццаць з іх пад кіраўніцтвам Махнача абаранілі кандыдацкія дысертацыі, адзін рыхтуе доктарскую. Як навуковы кіраўнік Махнач строгі, дакладны, бескампрамісны. Сам стаў доктарам навук у сорок адзін год. Калі вылічыць шэсць гадоў службы ў радах Савецкай Арміі (у тым ліку, на фронтах ваіны), атрымаецца трыццаць пяць. Да гэтага часу паспеў зрабіць вялікае навуковае адкрыццё — даказаў сапраўднае размяшчэнне дэвонскага слоя ў Беларусі.

У яго быў аўтарытэтнейшы апанент, вядомы вучоны-геолог Аляксандр Жырмунскі. Чалавек з энцыклапедычнымі ведамі, які скончыў у свой час Сарбонскі ўніверсітэт, ён увесь запал эрудыцыі звяртаў супраць гіпотэзы Махнача. Калі не хапала аргументаў, пераходзіў на французскую мову. Махнач маўчаў, апусціўшы галаву: ён, сын селяніна-бедняка, не ведаў французскай. Аднак, калі жыццё пацвердзіла правільнасць думкі Махнача, Жырмунскі першы павіншаваў яго з перамогай у творчай спрэчцы...

Ідэю жалезарудных фармацый дакембрыя Беларусі Аляксандр Махнач прывёз, здаецца, з чарговага водпуску. Менш чым праз год напісаў кнігу на гэтую тэму. Пакуль гэта апошняя навуковая работа.

Калегі здзіўляюцца яго выключнай працаздольнасці. Пераканацца ў гэтым мне дапамог выпадак. Вечарам, пасля аднаго з паслядзінняў сесіі Вярхоўнага Савета БССР, дзе Махнач працаваў увесь дзень у якасці дэпутата і члена Прэзідыума, я пазваніў яму дадому. Да тэлефона падыйшла жонка: — Прасіў перадаць: ён у палеазойскай эры.

Гэта азначала — акадэміку працуецца.

Дарэчы, Ніна Махнач таксама геолог, кандыдат навук, але ў адрозненне ад мужа, які штурмуе фундамент Зямлі, яна вывучае самыя верхнія пласты. Па слядах бацькоў пайшоў сын Анатолий, які прысвяціў сябе гідрагеалогіі.

Анатолю пашанцавала: адразу вызначыў свой жыццёвы шлях. Бацьку давялося цяжка. Трэба было скончыць геаграфічны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута, каб зразумець, што памыліўся ў выбары прафесіі. Паступіў у Маскоўскі нафтавы інстытут і за два гады прайшоў увесь курс, паспеўшы, акрамя таго, напісаць кандыдацкую дысертацыю.

— Памяць? — спытаў я ў яго.

— Кажуць, што агрызак алоўка лепш за геніяльную памяць. — быў адказ. — Справа ў іншым — у дысцыпліне і канцэнтраванні жадання.

Не так даўно, калі нагрук было менш, Махнач чытаў курс лекцый у Беларуска-літвінскаму ўніверсітэце на кафедры агульнай геалогіі і гідрагеалогіі. На адну з іх спазніўся студэнт. Прафесар зірнуў на гадзіннік і сказаў:

— Вы спазніліся на дзесяць мільёнаў гадоў. У добрага геолога гадзіннік не павінен адставаць на столькі.

Справядлівы дакор чалавека, які добра ведае цану часу.

Аб гэтым міжволі ўспамінаеш, чытаючы яго манаграфію «Геалагічнае мінулае Беларусі». З дакладнасцю да соцень тысяч гадоў — у геалогіі гэта ўсё роўна што сказаць «з дакладнасцю да мірона» — Аляксандр Махнач вызначыў паслядоўнасць падзей апошняга аледзянення на тэрыторыі Беларусі, яго стадыі і межы. Абгрунтаваў і вывад аб тым, што ландшафт Беларусі набыў сучасны выгляд на працягу апошняга мільёна гадоў. Усё гэта мае не толькі тэарэтычнае, але і практычнае значэнне.

Юрый САПАЖКОЎ.

ПАДВЕДЗЕНЫ ПАПЯРЭДНІЯ ВЫНІКІ

24 лютага 1980 года, прайшлі выбары ў Вярхоўны Савет Беларускай ССР і мясцовыя Саветы народных дэпутатаў. У гэты ж дзень у Мінску адбылося пасяджэнне Цэнтральнай выбарчай камісіі па выбарах у Вярхоўны Савет Беларускай ССР, на якім былі падведзены папярэднія вынікі галасавання ў рэспубліцы.

Выбары на ўсёй тэрыторыі Беларускай ССР праходзілі з 6 гадзін раніцы да 10 гадзін вечара. Паводле атрыманых Цэнтральнай выбарчай камісіяй даных, да 18 гадзін прагаласавала 99,87 працэнта выбаршчыкаў.

Выбары ў Вярхоўны Савет БССР і мясцовыя Саветы народных дэпутатаў прадэманстравалі непарушнае адзінства партыі і народа, трыумф сацыялістычнай дэмакратыі.

ВЕЧАР ЗІМОВЫ, НАСТРОЙ ВЯСНОВЫ

Вечар. Белы снег асвятліў яго фарбы і ён нагадвае хутчэй зімовы ранак. Такі настрой яму надаюць і бадзёрыя крокі маладых людзей, што таропка ідуць да прыгожага будынка грамадска-гандлёвага цэнтра ў сталічным мікрараёне Курасоўшчына. Куды ж спяшаецца моладзь пасля працоўнага дня? Вядома, на адпачынак. Так, закончыўся працоўны тыдзень (наперадзе два выхадныя дні). Але чаму менавіта сюды ідзе моладзь?

Падымаюся па лесвіцы на другі паверх і бачу: направа — рэстаран, налева — кафэ. Прыгожа апранутыя юнакі і дзяўчаты ідуць у шырока адчыненыя дзверы з надпісам «Маладзёжнае кафэ».

І вось голас вядучай Людмілы Снегіровай ветліва запрашае ўсіх за столікі.

Так пачаўся традыцыйны вечар творчай моладзі аб'яднання «Інтэграл». Сёння тут сустрэліся аматары паэзіі, музыкі, выяўленчага мастацтва. Першым атрымаў слова самадзейны мастак, інжынер Валерый Сенчанка. У зале разгорнута выстаўка яго малюнкаў, сяброўскіх шаржаў на ўдзельнікаў вечара — паэтаў. Многія з яго твораў вызначаюцца неардынарнасцю погляду аўтара на тэму, своеасаблівацю тэхнікі выканання. Уразіў малюнак, які можна назваць «Беражыце жыццё!».

Валерый Сенчанка — аўтар сатырычных малюнкаў у раздзеле «Аса» шматтыражнай газеты аб'яднання. Дарэчы, заводская газета з'яўляецца непасрэдным арганізатарам такіх сустрэч творчай моладзі прадпрыемства.

Проста, як у гутарцы даўніх сяброў, паэты адзін за адным бяруць слова. Па жаданню вядучай ці прысутных раскажваюць аб тым, як захапіліся паэзіяй, дзеляцца творчымі планами і, вядома, чытаюць вершы.

Супрацоўнік заводскай шматтыражкі Алесь Усеня прачытаў урывак са сваёй пэзмы «Дзед Фядот». Слухачам спадабаўся бадзёры, гумарыстычны лад твора, дасціпны погляд аўтара на народны побыт, умелы выбар жывога, трапага беларускага слова.

У верхах інжынера Ніны Шэлдышвай — глыбокае грамадзянскае пачуццё. Гучалі словы аб Радзіме, каханні, прыродзе. Іх чыталі інжынер-тэхнолаг Канстанцін Сталярчук, слесар Андрэй Харытонаў, аператар Зоя Андрухова і іншыя ўдзельнікі вечара.

Спадаліся прысутным вершы журналіста Дзмітрыя Новікава, прысвечаныя дзецям. Аўтар увасобіў гэту тэму ў цыкле «Сашанькіны песні».

І, вядома, перапынкі запаўняліся песнямі, танцамі. Самадзейны кампазітар, наладчык Іван Копец напісаў некалькі песень на вершы Дзмітрыя Новікава (як бачыце, творчая садружнасць), і выканаў іх з ансамблем. Гэты ансамбль ён стварыў разам са студэнтамі з інстытута культуры, дзе вучыцца.

Вельмі цёпла былі сустрэты госці — член Саюза кампазітараў БССР Валянціна Сярых, паэты Мікола Федзюковіч і Яўген Крупенка. Яны выказалі добрыя пажаданні сваім калегам — рабочым паэтам, парэкамендавалі ім падрыхтаваць творы для публікацыі ў рэспубліканскай прэсе, прачыталі свае вершы, шчыра падзякавалі за запрашэнне на цудоўны вечар.

А вечар, трэба сказаць, і сапраўды ўдаўся. Ён стаў нібыта справаздачай творчых пошукаў самадзейных паэтаў, мастакоў, кампазітараў перад шматлікімі аматарамі мастацтва. Усе выказаліся за тое, каб па традыцыі сустрэцца праз нейкі час для сяброўскага абмеркавання новых твораў.

Я пакідаў утульны будынак са светлай думкай: якая прыгожая, таленавітая моладзь працуе ў цэхах, аддзелах, канструктарскіх бюро, як змястоўна яна ўмее адпачываць, якія цудоўныя ўмовы для яе створаны!

Георгій ПАВУЛЯ.

Прадаўцы магілёўскага ўнівермага А. Бычкова і Л. Белакоўская ў гэтым годзе ўпершыню прынялі ўдзел у галасаванні на выбарах у Вярхоўны Савет БССР і мясцовыя Саветы народных дэпутатаў. Дзяўчаты загалас пазнаёмліліся з правамі і абавязкамі выбаршчыкаў, сустрэталіся з кандыдатамі ў дэпутаты, удзельнічалі ў правядзенні тэматычных вечароў.

НА ЗДЫМКУ: Алена БЫЧКОВА (злева) і Ларыса БЕЛАКОЎСКАЯ ў гарадскім Доме культуры, дзе арганізаваны куток маладога выбаршчыка.

НАШ КУРС — МІРНАЕ БУДАЎНІЦТВА

Прамова Леаніда Ільіча БРЭЖНЕВА

Прамова Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнева на сустрэчы з выбаршчыкамі Баўманскай выбарчай акругі Масквы 22 лютага 1980 года прыцягнула да сябе надзвычайную ўвагу ва ўсім свеце. Яе аналізуюць дзяржаўныя дзеячы, каменціруюць палітычныя аглядалнікі, з вялікай цікавасцю чытаюць працоўныя людзі. І гэта не выпадкова, бо Леанід Ільіч Брэжнеў даў адказ на многія пытанні, якія сёння хваляюць грамадства ва ўсіх краінах і на ўсіх кантынентах. У сваім выступленні кіраўнік Савецкай дзяржавы раскрыў сутнасць цяперашняй знешняй палітыкі СССР, рашуча падкрэсліў яе нязменныя прынцыпы — барацьба за мір і сацыяльны прагрэс, свабоду і незалежнасць народаў.

Прапануем нашым чытачам прамову Л. І. Брэжнева з невялікімі скарачэннямі.

Паважаныя таварышы!

Дарагія масквічы!

Цяперашнія выбары праходзяць на рубяжы двух дзесяцігоддзяў. Адышлі ў мінулае сямідзесятыя гады. Надыходзіць новае дзесяцігоддзе. І, напэўна, кожны з нас думае: якімі яны будуць, гэтыя васьмідзесятыя? Што яны прынесуць з сабой? Як складзецца лёс людзей, лёс народаў і дзяржаў? Вядома, будучыня заўсёды тоіць у сабе нечаканасці, такія павароты падзей, якія цяжка прадугадаць. І ўсё-такі мы, камуністы, верым — і не толькі верым, — мы перакананы, мы ведаем, што васьмідзесятыя гады будуць годамі новых поспехаў у камуністычным будаўніцтве. Яны будуць годамі ўмацавання і развіцця сусветнага сацыялізму, новага руху наперад у справе барацьбы за забеспячэнне трываласці міру.

Такая ўпэўненасць апіраецца на аналіз вынікаў нашага ўласнага і сусветнага развіцця, на ўлік вядучых тэндэнцый у эканоміцы, сацыяльных адносінах і палітыцы.

Чым характэрныя з гэтага пункту погляду сямідзесятыя гады?

Усё мінулае дзесяцігоддзе працягваўся ўстойлівы рост эканамічнага і навукова-тэхнічнага патэнцыялу нашай Радзімы, магчымасцей прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Гэта дало магчымасць істотна павысіць жыццёвы ўзровень народа, што было і застаецца галоўнай мэтай усёй нашай гаспадарчай дзейнасці. За сямідзесятыя гады рэальныя даходы на душу насельніцтва павялічыліся ў паўтара раза. Звыш 108 мільёнаў чалавек палепшылі свае жыллёвыя ўмовы. А гэта, таварышы, больш 40 працэнтаў насельніцтва краіны.

На належным узроўні падтрымліваецца і абаронная магутнасць Савецкага Саюза. Сёння, напярэдадні свята Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту, Цэнтральны Камітэт можа запэўніць савецкі народ, што ў нас ёсць усё неабходнае, каб даць адпор любым ваенным правакацыям. Мірная будучыня Савецкай дзяржавы забяспечана і забяспечана надзейна.

Набліжаецца 35-я гадавіна Перамогі савецкага народа над фашызмам. Прыемна паважаюць вам, што ЦК КПСС і Савет Міністраў СССР прынялі пастанову «Аб далейшым палітычным і матэрыяльным становішчы ветэранаў Узброеных Сіл СССР і іх сем'яў». Гэта яшчэ адно сведчанне пастаянных клопатаў партыі і дзяржавы аб удзельніках Вялікай Айчыннай вайны.

Велізарная, цудоўная ў нас краіна, таварышы. Гіганцкія мы робім справы. І сёння, на парозе 80-х гадоў, калі раз-

гортваецца падрыхтоўка да XXVI з'езду партыі, у нас ёсць усе падставы спакойна і ўпэўнена глядзець у будучыню. Наш курс, як і раней, — гэта курс мірнага будаўніцтва, далейшага пераўтварэння неабсяжных прастораў краіны, прымнажэння матэрыяльных і духоўных багаццяў савецкага народа. І нікому нас з гэтага курсу не звярнуць!

Зразумела, партыя падыходзіць да эканамічных задач з шырокіх сацыяльных пазіцый, разглядаючы эканоміку ў непарыўнай сувязі з усёй сістэмай грамадскіх адносін. Якая была галоўная тэндэнцыя развіцця гэтых адносін у сямідзесятыя гады? Думаю, што галоўным было далейшае ўмацаванне адзінства, згуртаванасці савецкага грамадства.

Я маю на ўвазе згуртаванасць ідэйна-палітычную. Яна выражаецца ў цясным яднанні партыі і народа, у непалісінасці блока камуністаў і беспартыйных, ва ўсенародным адабрэнні перадавыбарнай платформы нашай партыі — платформы, якая ўвасоблена ў рашэннях партыйных з'ездаў і Пленумаў ЦК КПСС.

Я маю на ўвазе, далей, згуртаванасць сацыяльную. Яна выражаецца ў непарыўным саюзе рабочага класа, сялянства і інтэлігенцыі, у агульнасці карэнных інтарэсаў усіх сацыяльных груп і слаёў, у паступовым сціранні істотных адрозненняў паміж горадам і вёскай, паміж разумовай і фізічнай працай.

Я маю на ўвазе, нарэшце, згуртаванасць нацыі і народнасцей нашай краіны. Яна выражаецца ў цесным перапляценні, зліцці савецкага патрыятызму і інтэрнацыяналізму, у стварэнні адзінага агульнасаюзнага народнага гаспадарчага комплексу, у дабравольным узаемапрапанікненні нацыянальных культур.

Асабліва хацеў бы выдзеліць велізарную ролю, якую адыгрывала і адыгрывае ў гэтых працэсах Расійская Федэрацыя. Яе ўклад у стварэнне раўнапраўных адносін паміж усімі народамі нашай Радзімы, добраахвотнага Саюза савецкіх рэспублік сапраўды неацэнны.

Згуртаванасць, адзінства грамадства — гэта унікальны набытак сацыялізму, наша неацэнная, неадольная сіла. Вядома, у імперыялістаў, як і ў нас, ёсць ракеты. У іх, як і ў нас, нямаюць прыродных багаццяў. У іх таксама ёсць таленавітыя вучоныя, інжынеры, дзеячы культуры. Але ў іх няма і не можа быць адзінага грамадства. І няхай нашы не прыяцелі памятаюць урокі гісторыі. Няхай яны ведаюць, што адзінства савецкіх людзей працягваецца з асаблівай сілай іменна тады, калі з намі спрабуюць размаўляць на мове прагроз.

Згуртаванасць савецкага народа — гэта надзейны фундамент магутнасці нашай сацыялістычнай дзяржавы. У сямідзесятыя гады савецкая дзяржаваўнасць, яе эканамічная, сацыяльная і палітычная асновы сталі яшчэ больш моцнымі. Паглыбляецца сацыялістычная дэмакратыя. Прынята новая Канстытуцыя — Канстытуцыя развітога, сталага сацыялізму. Поўным ходам ідзе абнаўленне заканадаўства.

Таварышы! Дазвольце цяпер спыніцца на некаторых пытаннях знешняй палітыкі і сучаснага міжнароднага становішча.

Перш за ўсё неабходна падкрэсліць, што мінулае дзесяцігоддзе азнаменавалася далейшым развіццём і ўзбагачэннем супрацоўніцтва краін сацыялістычнай садружнасці. Гэта супрацоўніцтва — магутны паскаральнік развіцця кожнай з брацкіх краін. Яно ёсць так-

сама наша агульная гарантыя ўпэўненага руху наперад у гэты складаны і неспакойны час.

Сіла яднання брацкіх краін, сіла сацыялістычнага інтэрнацыяналізму асабліва пераканаўча праявілася ў магутнай падтрымцы, аказанай народу В'етнама ў яго барацьбе супраць амерыканскіх, а затым кітайскіх агрэсараў. Так будзе і ў далейшым, калі хто-небудзь зноў уздумае зрабіць замах на мір і бяспеку гэтай гераічнай краіны. Наша салідарнасць і падтрымка таксама на баку народаў Лаоса і Кампучыі, якія ў працяглай барацьбе адважалі сваё права на новае жыццё.

Адным з асноўных фактараў міжнароднага жыцця стала палітыка міру, праводзімая краінамі сацыялістычнай садружнасці, іх сумесная барацьба за разрадку і аслабленне пагрозы сусветнай ракетна-ядзернай вайны. У гэтай барацьбе цяпер — галоўны злог мірнай будучыні чалавецтва.

Фактычна ўсе важнейшыя рашэнні ў галіне ўмацавання міру і спынення гонкі ўзбраенняў, прынятыя за апошняе дзесяцігоддзе ў міжнародных форумах, а таксама важнейшыя перагаворы па гэтых пытаннях ёсць вынік ініцыятывы краін сацыялізму. Іх канкрэтныя прапановы па пытанні раззбраення і міжнароднага супрацоўніцтва — гэта шырокая, дальнабачная і рэалістычная праграма забеспячэння міру ў нашу эпоху, за яе ажыццяўленне мы будзем змагацца, змагацца настойліва і нястомна.

Цяпер, калі сілы імперыялізму перайшлі ў контрнаступленне на разрадку, на мір, на правы народаў, адзінства дзеянняў краін сацыялізму ў абароне гэтых найважнейшых каштоўнасцей з'яўляецца важным, як ніколі. І гэту сваю гістарычную задачу нашы краіны, я ўпэўнены, выканаюць дастойна!

Сіла нашай знешняй палітыкі ў тым, што яна адпавядае жыццёвым інтарэсам як краін сацыялізму, так і наогул велізарнай большасці насельніцтва зямлі. І перш за ўсё народаў, якія вызваліліся ад каланіяльнага прыгнёту і заняты цяжкай справай будаўніцтва новага, незалежнага жыцця. Ім не менш, чым краінам сацыялізму, патрэбны трывалы мір, строга павага суверэнітэту дзяржаў і правоў народаў, па-сапраўднаму раўнапраўнага міжнароднага адносіны.

Іменна на такой аснове развіваюцца нашы добрыя адносіны і ўзаемавыгаднае супрацоўніцтва з многімі дзесяткамі дзяржаў Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі, няхай гэта будзе вялікая Індыя або маленькі Бенін, рэспубліканскі Алжыр або манархічная Ірданія, суседняя Турцыя або далёкая ад нас Бразілія.

Мы цэнём адносіны з усімі гэтымі дзяржавамі, паважаем іх правы, не квапімся на іх багацці, не шукаем там ваенных баз. Мы цэнём блізкасць нашых пазіцый па многіх міжнародных пытаннях, але не спрабуем дыктаваць ім, якую палітыку праводзіць.

СССР унёс прыкметны ўклад ва ўмацаванне эканомікі, культурнага будаўніцтва і абароны некаторых краін — і мы гэтым ганарымся. Верныя ленынскім заповітам, мы заўсёды на баку народаў, якія адстойваюць сваю свабоду і незалежнасць. Але мы ніколі не выкарыстаем сваю дапамогу для націску на тых, каму яна аказана.

Усё гэта і стварае атмасферу ўзаемнай павагі і довер'я ў нашых адносінах — на ўзаемную карысць і дзеля ўсеагульнага міру.

Асабліва хачу адзначыць паспяховае развіццё плённых адносін з Індыяй. Яны добра адпавядаюць інтарэсам народаў абедзвюх краін, справе міру ў Азіі і ва ўсім свеце. Як бы сімвалам нашай дружбы стала нядаўна дасягнутая дагаворнасць аб сумесным палёце ў космас у недалёкім будучым савецкага і індыйскага касманаўтаў.

Урад пані Індзіры Гандзі прыняў нашу прапанову на конт гэтага, і мы гэтаму рады.

Але ваяўнічым колам імперыялізму — і перш за ўсё імперыялізму ЗША — не па густу ўмацаванне міру і поспехі вызваленчай барацьбы народаў. Паглядзіце, чым яны адказалі на развіццё ўзаемавыгадных кантактаў сацыялістычных краін з многімі капіталістычнымі краінамі, на поспех агульнаеўрапейскай нарады ў Хельсінкі, на перамогу рэвалюцыйных народаў Анголы і Эфіопіі над інтэрвентамі і наёмнікамі імперыялізму. Адказалі сваёскай. Пачалі зацягваць перагаворы па АСУ-2, а потым — ратыфікацыю гэтага дагавора. Заахвоцілі здрадніцтва Садата, якое раскалола фронт арабскага адзінства супраць агрэсара. Навязалі краінам НАТО шматгадовае праграму ўзмацнення ўзбройвання. Замарозілі, а ў радзе выпадкаў і сарвалі праходзішчыя перагаворы па праблемах раззбраення. І, нарэшце, прынялі правакацыйнае рашэнне размясціць у Заходняй Еўропе новыя амерыканскія ракеты, нацэленыя на СССР і яго саюзнікі.

Стала відавочна, што цяперашняе кіраўніцтва ЗША праводзіць лінію на падрыхтоўку разрадка і абвастрэнне міжнароднага становішча. Яно спрабуе дыктаваць сваю волю сацыялістычным дзяржавамі і іншым краінам.

Ці было гэта нечаканым? Вядома, не. З самага пачатку было ясна, што надзейна забяспечыць мір і разрадку можна будзе толькі ў настойлівай палітычнай барацьбе. Разрадка адпавядае інтарэсам народаў. Неабходнасць яе разумеюць адказныя, рэалістычныя мысліцкія палітыкі. Але супраць яе буйныя сілы, якія прама або ўскосна працуюць у капіталістычных краінах на падрыхтоўку вайны: ваеншчына, звязаны з ёй манополія, іх стаўленікі ў дзяржаўным апаратах і ў сродках масавай інфармацыі.

І чым больш скарачаюцца магчымасці імперыялізму панаваць над іншымі краінамі і народамі, тым больш злосна рэагуюць на гэта яго найбольш агрэсіўныя і недалёкабачныя прадстаўнікі. Стрымаць гэту агрэсіўнасць могуць толькі магутнасць і разумная палітыка міралюбівых дзяржаў і рашучасць народаў сараць небяспечныя планы прэтэндэнтаў на сусветнае панаванне.

Пасля таго, як ЗША навязалі свае «ракетныя» планы краінам Заходняй Еўропы, яны накіравалі погляд да Азіі і Блізкага Усходу. Яны сцягнулі буйныя сілы свайго флоту да берагоў рэвалюцыйнага Ірана — нібыта для выратавання групы захопленых дыпламатаў. А потым ухваліліся за зручную, на іх думку, зачэпку — падзеі ў Афганістане. Узнятая ў гэтай сувязі ў Амерыцы злосная антысавецкая шуміха б'е, бадай, усе ранейшыя рэкорды.

Вядома, гэта толькі зачэпка. Пану Картэру і яго акружэнню добра вядома, што ніякай «інтэрвенцыі» рускіх у Афганістане не было і няма. СССР дзейнічаў на падставе савецка-афганскага дагавора аб дружбе. З настойлівай просьбай аб дапамозе ў абароне краіны ад уварвання звонку сіл контррэ-

валюцыі да нас звярталіся трэмаючы адзін аднаго афганскія ўрады.

Добра вядома Вашынгтону ўсё аб інтэрвенцыі супраць Афганістана з пакістанскай тэрыторыі. Амерыканцы ж прынамсі з кітайцамі і іншымі саманакіруюць гэту інтэрвенцыю, якая стварыла сур'ёзную пагрозу афганскай рэвалюцыі і бяспечы нашай пайднёвай граніцы.

Вядома Беламу дому таксама, што СССР выведзе свае воінскія кантынгенты з Афганістана, як толькі адпадуць прычыны, якія выклікалі іх прысутнасць там, і афганскія ўрады пачынаць, што гэта прысутнасць не з'яўляецца больш неабходнай. ЗША голасна патрабуюць вываду савецкіх войскаў фактычна самі ж робяць усё каб аддаліць такую магчымасць: працягваюць і нарошчваюць умяшанне ў справы Афганістана.

Хачу заявіць з усёй пэўнасцю: мы будзем гатовы пачаць вывад сваіх войскаў, як толькі будучы поўнасцю спынены ўзброены ўмяшанне звонку, кіраванага супраць урада і народа Афганістана. Няхай ЗША разам з суседзямі Афганістана гарантуюць гэта — і тады адпадзе неабходнасць у савецкай ваеннай дапамозе. Урады Афганістана, са свайго боку, я вядома, ясна заявіў аб сваіх намерах падтрымліваць адносіны міру і дружбы са сваймі суседзямі і, у прыватнасці, з Іранам і Пакістанам. Мы зразумела, вітаем такую палітыку Афганістана.

Ведаюць кіраўнікі ЗША і тым, што ўрад Афганістана працягвае поўную павагу да рэлігійных вераванняў насельніцтва, вызваліў свяшчэннасць жыццеляў, кінутых у турму Аманам, і афіцыйна ўзяў іслам пад абарону закона. Даволенства выказаў спробамі алекуючых ізраільскага агрэсара і арганізатараў рэпрэсій супраць Ірана паказваць з сабе «абаронцаў іслама».

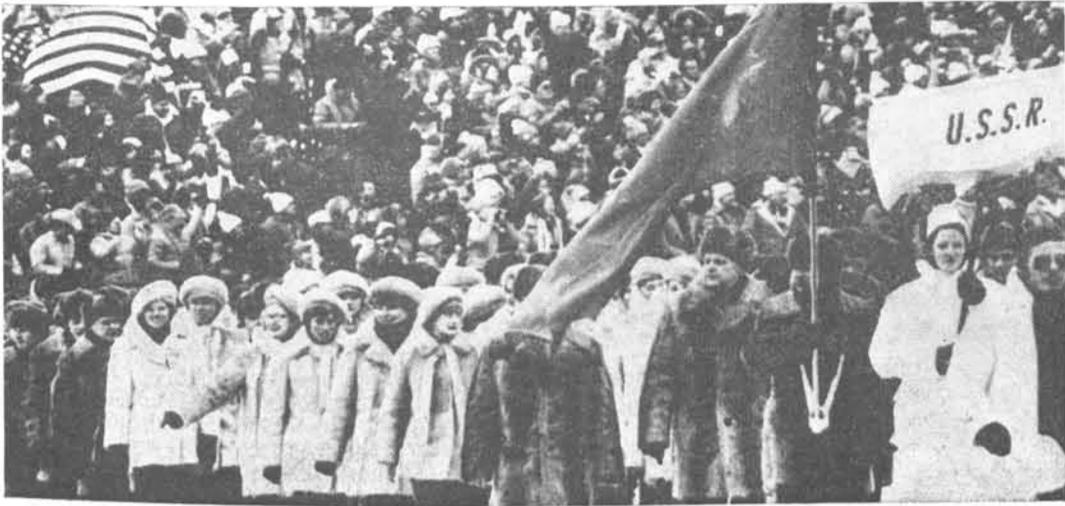
Дык чаму ж у Вашынгтоне закатваюць істэрыку на ўважлівае? З якімі мэтамі распаўсюджваецца хлусня аб «ваенных рускіх супраць афганскага народа», аб «савецкай пагроззе Пакістану і Ірану» і да гэтага падобнае?

Адказ ясны: Вашынгтон проста патрэбна зачэпка для расшырэння свайёй экспансіі ў Азіі, і ён яе стварае любымі шляхамі.

Антысавецкая істэрыя спатрэбілася не толькі для таго каб на грэбені гэтай хлусні тхосьці атрымаць верх на прэзідэнцкіх выбарах восенні Галоўнае ў тым, што ў ЗША з'явіўся намер стварыць сваю сваіх ваенных баз у Індыі, Іраніі, у краінах Сярэдняга і Блізкага Усходу, у краінах Афрыкі. ЗША хацелі падпарадкаваць гэтыя краіны свайёй гегемоніі, без перашкодаў выцягваць іх прыродныя багацці. А заадно выкарыстаць іх тэрыторыі ў сваіх стратэгічных планах супраць свету сацыялізму і народна-вызваленчых сіл. Вось у чым сутнасць гэтага.

Аднак сучасныя каланізатары рызыкуюць пралічыцца. Цяпер не даваенны час і нават не 50-я гады. Дзесяткі залежных краін набілі воліць стварыць мастойнага жыцця і палітычнай свабоды. Народы пачалі лепш разбірацца ў гульні імперыялістаў, ведаюць, дзе іх сябры, а дзе ворагі. Ды і ў такіх раёнах свету, як, скажам, Заходняя Еўропа або Японія, людзі вольце пазналі перавагі свайго койнага, мірнага жыцця і вядомага гандлю. Яны не

[Заканчэнне на 7-й стар.]

Lake Placid. The official opening of the 13th Winter Olympic Games

The Olympic flame will burn forever!

In the stream of newspaper articles devoted to the burning topic of the Olympic Games, I wish to single out a drawing by H. Bidstrup, a well-known Danish artist: Uncle Sam is trying to blow out the torch held by the bear cub of the Moscow Olympics. This overseas «fireman» is wasting his time—he will never put out the Olympic flame.

The cartoonist illustrated the situation most accurately. Millions of people throughout the globe agree that no one will succeed in cancelling or shifting the world sports festival, the rally of young people of all continents, this coming summer. It will be held, there are no doubts, at the fixed time in the capital of the Soviet Union—Moscow.

The press in many countries has labelled as a «blast of madness» the intentions of the US Administration to resort to any means to obstruct the holding of the Olympic Games in Moscow; and if this fails, at least to obstruct the participation of the US athletes. They are eager to spread the epidemic of «anti-Olympism» to other parts of the world and to do this they are resorting to heavy pressure and are not shunning sharp practices.

Thus, for instance, they have been «twisting the arms» of the US Olympic Committee, which eventually succumbed to the wholesale and unconcealed pressure brought to bear upon it by the President, the Congress, the reactionary press and falsified public opinion, and voted to request the international Olympic Committee to consider the demand of the White House to postpone, cancel or shift the Summer Olympic Games from Moscow.

It should be stated here and now that this «below the belt» blow failed to frighten either us—the hosts of the Summer Olympics—or its supporters, the real advocates of the Olympic movement in each country who are perfectly aware what the outcome of the attempts to undermine their unity, to sow doubts and discord in the friendly Olympic family of the world is likely to be.

Recent events and reports from different towns of the world came as a cold shower for those who, in a feverish fit of anti-Sovietism, hatched the conspiracy against the Olympics. Representatives of governments, public opinion, sport—in Europe and in other regions—are becoming increasingly aware of the peril not only to the Olymp-

pic movement and international sport, but to peace in general if they yield to the new high-handed orders of the cold war advocates.

The attempts to boycott the Moscow Olympics did not come as a bolt from the blue. We can recall now that behind the scenes, intrigues were under way even at the time of the 1970 Amsterdam session of the IOC where Moscow had, for the first time, applied for the right to host the Games. At that time the reactionary press tried to intimidate the IOC members with the alleged danger of «technical weakness in sponsoring large tournaments» in the Soviet capital. Everything was done to delay the decision to hold the Olympic Games in the country of socialism, in the land which gave the world of sports a range of talents, in the land whose envoys have brought sport to new summits by their achievements.

As the host city of the 22nd Olympic Games, Moscow shows an example of exact observance of the spirit, rules and regulations of the Olympic Charter. Last summer, during the finals of the 7th Summer Tournament of Soviet Nations we played host to athletes from many countries, to coaches, judges, managers of international sport. Their opinion was undivided—preparations are proceeding well, and the sports facilities, both the newly built and the reconstructed ones, meet the latest demands.

As they were leaving Moscow, the representatives of foreign Olympic teams said they were looking forward to coming back a year later. Now attempts are being made to veto the Games.

Today, in my capacity as television sports commentator, I frequently meet young people who, for the fourth year, have been doing their Olympic count-down, denying themselves many pleasures and entertainments...

Will the strong hands that are used to the discus or the hammer, that are trained to lift fantastic weights, to pass on the baton in a relay race or to handle the ball skilfully in basketball be put down in desperation? No, this shall not come to pass!

I have reported the Olympics from Tokyo, Munich and Montreal. I'm sure you realize what a great pleasure it is to describe the contests of young and handsome athletes wearing their colourful Olympic tunics. The ceremonial parades which open the Olympic Games are unforgettable, with athletes of different

nationalities, colour of skin, creed or political views marching in a single Olympic family. What a wonderful tradition when, on the closing day, forgetting the strain of competition, they come again into the Olympic stadium, hand in hand, to enjoy the fireworks held not only in honour of the winners, but in honour of all participants!

I can still hear the words ringing out in different languages on the day the Olympic Games closed in Montreal: «Until we meet in Moscow!»

I can truthfully say that no Olympic capital has ever made such thorough preparations for the Games as Moscow has. A lot of construction work has been done, splendid Palaces of Sports have grown up in different parts of the city. They are many.... It is delightful to compete at such stadiums and I am confident that the international athletes will appreciate the efforts of our building workers. Take the Olympic Village! Some time ago I was reporting from that Village for a TV programme and looked through the book of comments. The most prestigious leaders of international sport, from different countries, have made enthusiastic entries in that book. Indeed, everything in the Village is perfect—undoubtedly it is the finest among all similar villages that I have seen.

The teletype in the office continues to bring reports about the growing movement in support of the Moscow Olympics from every continent. «Brazil will participate in the Moscow Olympic Games, said Joao Havelange, member of the IOC, President of the international Federation of Association Football (FIFA). He made the statement after meeting President of Brazil J. Figueiredo.

«The Olympic Games should definitely be held in Moscow», said Marquis Exeter, member of the IOC from Great Britain. This statement reflects the opinion of many prominent public personalities in Great Britain, of sports personalities and organizations of that country who are definitely for participation in the Moscow Olympics.

The world is preparing for the Games in Moscow. No intrigues of the cold war mongers will prevent the athletes of the world from holding the 22nd Olympic Games in Moscow. Addressing the world of sports, we in Moscow say: Welcome!

By Nina YERYOMINA,
world basketball champion,
television sports commentator

Population of the USSR

RESULTS OF THE ALL-UNION POPULATION CENSUS

In April 1979 the press carried the preliminary results of the population census held by Soviet statistical bodies last January. To date the USSR Central Statistical Board has completed the elaboration of the first batch of the census materials, which deal with the number and composition of the population by sex, marriage, level of education, nationality and language, means of subsistence and also the number and size of families.

According to specified data, the population of the USSR totalled 262,436,000 as of January 17, 1979—a 20.7 million (9 per cent) increase compared with the previous 1970 census. The growth of population was stable and annually averaged 0.92 per cent. All constituent Republics have increased their population.

The USSR's urban population went up from 136 million in 1970 to 164 million in 1979 to constitute 62 per cent against 56 per cent in the previous census. The rural population decreased by 6.9 million since part of it moved to towns and also because rural localities were transformed into urban. This objective process is determined by the development of industry and transport, large-scale construction, mechanization and the raising of labour productivity in agriculture.

The steady growth of the level of education, culture and training specialists is typical of Soviet life. To date universal compulsory secondary education has been introduced for Soviet young people. According to the 1979 census the number of people having higher and secondary (complete or incomplete) education, totalled 139.1 million—a 46 per cent growth since 1970. Educational standards of urban and rural dwellers have considerably leveled out. In 1970 the number of people with higher and secondary education per 1,000 of the working population was 748 in town and 499 in the countryside. In 1979 the relative figures were 863 and 693. Educational standards of men and women are also leveling out, while among working men and women they are practically the same.

The Soviet Union is a multiethnic state. More than 100 nationalities, big and small, live there in peace and friendship. During the census people themselves indicate their nationality and native language. Between 1970 and 1978 the number of population of the overwhelming majority of Soviet nationalities increased. According to statistics, 93.1 per cent of the whole population consider as their native language that of their nationality and 6.9 per cent languages of other Soviet nationalities. The Russian language has an important role to play in the current process of drawing all Soviet nations closer together and strengthening their fraternal friendship and cooperation. During the 1970 census 41.9 million people of different Soviet nationalities named Russian as the second language they have complete command of. In 1979 the relative figure was 61.3 million.

The results of the 1979 census contain data on the number and size of Soviet families. Of the 66.3 million families 29.7 per cent consist of two members, 28.9 per cent of three, 23 per cent of four and 18.4 per cent of five or more. The average size of the Soviet family is 3.5 persons (3.3 in town and 3.8 in the countryside).

According to the 1979 census, 122.6 million Soviet people were married. Compared with 1970, their number has grown by 15.4 million or 14.4 per cent.

DECISIVE ACTION INDICATED

The need for decisive action in the interests of detente was stated at the talks between Andrei Gromyko, Member of the Politbureau of the CPSU Central Committee, and Nicolae Ceausescu, General Secretary of the Romanian Communist Party, President of the Socialist Republic of Romania, on whose invitation the Soviet guest stayed in the Romanian capital from January 31 to February 2, this year.

The questions of the further development of Soviet-Romanian relations were discussed at the talks. The two sides discussed the questions of the situation in Europe, the Middle East, South-East Asia and in the Far East, and a number of other international problems.

The USSR and the SRR will continue to work per-

sistently, jointly with the other socialist states and all peace-loving forces, to strengthen detente, peace and security and the development of cooperation in Europe and all over the world.

The statement on A. Gromyko's visit to Romania stressed the importance of the consistent implementation of the provisions in the Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe, and also of thorough preparations for the forthcoming meeting in Madrid this autumn.

The USSR and Romania confirmed once again their support for and solidarity with the struggle waged by the peoples against imperialism, colonialism and neo-colonialism and for national independence.

'TSVET' RESTORES EYESIGHT

The new laser installation Tsvet (Colour) developed by Byelorussian scientists enables eye surgeons to perform operations that were formerly impossible. It has considerable advantages over the lasers in current use. Thanks to its extremely slender beam, Tsvet makes it possible to work within the area of the so-called «yellow spot», an area of the retina

one square millimetre in size.

The new apparatus practically excludes post-operational complications that could be caused by an overdose of the light pulse. When operating with Tsvet the doctor is guaranteed against errors. The scientists took care of that by programming an electronic computer with all the possible situations that might arise during an operation.

У РАЎБІЧАХ АДКРЫТЫ МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА

ЗВЯРТАЮЧЫСЯ

ДА

ВЫТОКАЎ

Вось ужо больш за пяць гадоў назва Раўбічы ўстойліва асацыіруецца ў нас са спортам. У маляўнічай мясцовасці непадалёку ад Мінска знаходзіцца алімпійскі спартыўны комплекс са стрэльбішчамі для біятлону, двама трамплінамі, дзе спартсмены трэніруюцца круглы год. Прэзідэнт Міжнароднага саюза сучаснага пяцібор'я і біятлону Свен Тофельт назваў зімовы стадыён у Раўбічах адным з лепшых комплексаў у свеце.

Але з канца мінулага года сюды пачалі ездзіць не толькі спартсмены і балельшчыкі. У разбураным яшчэ з часоў мінулай вайны і нядаўна рэстаўрыраваным Крестагорскім касцёле адкрыты Музей беларускага народнага мастацтва.

Яго экспанаты адразу ж выклікалі вялікую цікавасць наведвальнікаў. Замежныя турысты абавязкова спыняюцца ля калекцыі нацыянальнага касцюма, іх вабяць вырабы з саломкі. Часам госці шкадуюць, што нельга дакрануцца да гэтых рэчаў, патрымаць іх у руках. Здзіўляюцца — няўжо ўсе яны зроблены з натуральных матэрыялаў?

На пляцоўцы каля музея часта спыняюцца аўтобусы з Мінска, Кіева, Гомеля, Івацэвічаў... Хіба пералічыш усе месцы, адкуль прыязджаюць экскурсанты?

А часам да ўваходу падкатваюць вясельныя паязды. Молодзё з навакольных вёсак заязджае сюды пасля рэгістрацыі шлюбу. Так, як у Мінску, дзе маладыя затрымліваюцца ля Вечнага агню на плошчы Перамогі або ля Кургана Славы. Можна, гэта нараджаецца новая традыцыя? Тут, у Раўбічах, жаніх і нявеста ў шчаслівы для іх дзень нібы вяртаюцца да вытокаў, да мінулага, адкуль паходзяць іх дзяды і прададзды, дзе каранні іх саміх...

Перш чым пісаць пра экспазіцыю, хочацца расказаць пра сам музей. Ён гэтага заслугоўвае. Удалым быў праект заслужанага архітэктараў і музейных работнікаў — экспазіцыянераў, тут створана атмасфера святостнасці, узнісласці. Экспанаты музея — не проста рэчы для штодзеннага карыстання, гэта творы мастацтва, без якіх не абыходзілася, ды і цяпер не абыходзіцца

ні адна сялянская ўрачыстасць. Іх выраблялі майстры для ўпрыгажэння жылля, яны радавалі і весялілі. Стварэнню святочнага, узвышанага настрою спрыяе ўся абстаноўка, у якую трапляе наведвальнік. З вялікім густам і пачуццём меры выкананы інтэр'еры залаў, асабліва галоўнай экспазіцыйнай, сама кампазіцыя якой не ардынарная. Тут усё вельмі прадумана, падпарадкавана адной ідэі. Вось, напрыклад, аконныя вітражы колерам — чырвоным, зялёным, дымчатым — нагадваюць традыцыйныя беларускія пасцілкі, якія ткуць на Магілёўшчыне, Навагрудчыне, Гомельшчыне...

Люстра выканана па ўзору крошынскай, якую яшчэ ў мінулым стагоддзі вырабіў для касцёла ў Крошыне беларускі сялянскі паэт і здольны каваль Паўлюк Багрым. Прыемная і мэбля — чорныя (мароны дуб) лаўкі з разнымі спінкамі займаюць цэнтральную частку галоўнай залы. Тут пастаўлена ўстаноўка арган і клавесін, наладжваць канцэрты старадаўняй беларускай і класічнай музыкі.

І дэтальню афармлення, і самым першым і ўдалым экспанатам можна лічыць шыльду «Музей народнага беларускага мастацтва» (літары інкруставаны светла-залацістай саломкай), якая трапляецца на вочы, як толькі пераступаеш парог. Выканала яе наша старэйшая майстрыха з Брэста Вера Гаўрылюк, якая, уласна кажучы, і адраділа ў нас на Беларусі гэты амаль забыты від народнага мастацтва.

Яшчэ ў канцы XVIII стагоддзя невядомымі майстрамі-саломалляцельшчыкамі з той жа Брэстчыны быў сплечены ўнікальны іканастас, карункавы аплет якога зіхаціць, быццам ён з чыстага золата. Асобныя дэталь іканастаса былі пашкоджаны часам, і толькі пасля доўгай і карпатлівай рэстаўрацыйнай работы мастацка Лары-

сы і Алены Лось яго выставілі для агляду.

Работы старых майстроў расказваюць нам аб мастацкіх здольнасцях і таленавітасці беларускіх сялян, якія разумелі прыгажосць і ўмелі паказаць яе іншым. Пра высокі прафесійны ўзровень сельскіх майстроў сведчыць і драўляная культурава скульптура XVII — XVIII стагоддзяў, якую ўстаноўвалі ў храмах або на скрыжаваннях дарог пад адкрытым небам. Але часцей за ўсё фігуркі святых сваім абліччам нагадвалі звычайных людзей. Захапіўшыся працай, майстар адлюстроўваў тое, што яму было бліжэй, і ствараў партрэты сваіх аднавяскоўцаў.

У нашай рэспубліцы праводзіцца вялікая работа па выяўленню і зберажэнню помнікаў гісторыі і культуры народа. Багацейшыя калекцыі народнага адзення; дзеравянныя, ганчарнага, плечанага з саломы і лазы хатняга рыштунку; ткацтва, разьбы па дрэву былі сабраны і захоўваліся ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР, філіялам якога і стаў музей у Раўбічах. У яго экспазіцыі, як мы ўжо адзначалі, прадстаўлены работы майстроў XVIII стагоддзя і ўнікальныя творы сучасных ганчароў, рэзчыкаў, ткачых. Усяго каля чатырохсот экспанатаў. Вядома, час пакінуў у кожнай рэчы нешта сваё, адметнае, але ва ўсіх іх значна больш агульнага, чым адрозненняў, — і ў форме, і ў колеры, і ў выкарыстанні матэрыялу. Народнае мастацтва традыцыйнае, пераемнае. Таму мы і адзначаем сёння, што ў драўляных фігурках А. Пупко так многа агульнага з работамі рэзчыкаў, якія выразалі культуравую скульптуру. Т. Агафоненка, Л. Галавацкая, А. Лось і іншыя выкарыстоўваюць элементы саломалляцтва, якія знаходзім у саламяніках мінулага. Цэлыя комплекты ўзораў сучаснага адзення аздоблены малюнкамі па матывах неглюбскага ткацтва.

Гэтыя комплекты, дарэчы, дэманструюцца цяпер на выстаўцы «Традыцыя і сучаснасць», якая адкрыта ў адной з залаў музея ў Раўбічах. Выстаўка якая раз і паказвае, якая пільная ўвага спецыялістаў і майстроў-аматараў да народнага мастацтва, які творчы да яго падыход. Прадстаўлены тут узоры адзення, ручнікоў, сурвэтак, абрусоў, сувеніраў выраблены па народных матывах і прызначаны да масавага выпуску. Традыцыі вечныя, як вечна само мастацтва.

Дзіяна ЧАРКАСАВА.
НА ЗДЫМКАХ: у адной з залаў музея; народныя майстры са Слуцка (злева направа) В. ЛЕШЧАНКА, В. СМОЛЯР, П. МАСКОЎ знаёмяць наведвальнікаў музея з прыёмамі сваёй творчасці.
Фота Я. КАЗЮЛІ.

У ШКОЛУ
ЎВАЙШЛА ТЭХНІКА

— Мы працягваем знаёмства з творчасцю вялікага рускага пісьменніка Гоголя. Нам будзе дапамагаць у гэтым спецыяльная вучэбная праграма, створаная на Цэнтральным тэлебачанні ў Маскве...

Настаўніца падыходзіць да тэлефона, здымае трубку: «Клі ласка, аўдыторыя 33, тэма — Гоголь, «Тарас Бульба», праз хвіліну на экране тэлевізара з'яўляюцца першыя кадры праграмы: гучаць галасы Тараса і яго сыноў, праходзяць цудоўныя малюнкi, зробленыя да апоўвасці мастакамі. Пра некаторы час экран гасне. На сёння хопіць. Цяпер гаворыцца павядуць настаўніца і вучні. Няма сумненняў, што школьнікі здолеюць адказаць на ўсе пытанні, бо яшчэ перад прагледам настаўніца пранавала звярнуць увагу на асобныя моманты і ў час перадачы рабіць наметкі ў сшытках. Так ідзе ўрок літаратуры ў шостым класе сярэдняй школы № 16 горада Мінска.

А цяпер мы адкажам на некалькі пытанняў зацікаўленых чытачоў. Куды званіла настаўніца па тэлефоне? Чаму тэлевізійная перадача працягвалася толькі 10—15 хвілін? Роўна столькі, колькі было патрэбна выкладчыцы, і як з'явілася, што ў гэты час ішлі менавіта тыя кадры, якія навідалі настаўніцы перад вучнямі заданню?

Усё тлумачыцца вельмі проста. У школе працуе вучэбны радыётэлецэнтр, які і дапамог на ўроку літаратуры. Тэхнічны цэнтр (яго яшчэ называюць так і за тое, што ў ім скажэнтыраваны ўсе тэхнічныя сродкі навучання) запісвае на магнітафонны праграмы Цэнтральнага ці рэспубліканскага тэлебачання. Потым настаўнік праглядае запіс і выбірае тыя месцы, якія яму патрэбны на плане ўрока. У неабходны момант з відэамагнітафона запіс перадаецца ў клас.

Тая ж сістэма і з радыётэлецэнтрамі. У кожным класе ёсць дынамік, які перадае патрэбную настаўніку інфармацыю з магнітафонаў ці праігравальнікаў, устаноўленых у тэхнічным цэнтры. Адначасова можна пусіць у класны праграма.

Радыётэлецэнтры зараз у рэспубліцы не рэдкія. Многія школы (і сельскія таксама) іх ужо выкарыстоўваюць. Іншыя ж плануюць у хуткім часе абсталяваць у сабе падобныя. Добра вядомы тэхнічныя цэнтры ў вёсцы Сноў Мінскай вобласці, у Любані, Баранавічах, Гродна, Брэсце.

Усе школы Беларусі маюць сваю кінапраекцыйную апаратуру, тэлевізары, магнітафоны, праігравальнікі. Працуюць 147 спецыяльных фільмацэкаў, якія абслугоўваюць школьныя кіназалы і кінаатэатры-спадарожнікі. Толькі ў Мінскай вобласці іх сёння болей за 200. Кожны год у вучэбныя класы прыходзяць новыя і новыя тэхнічныя сродкі, удасканаленыя з годам тэа, што ўжо ёсць. Набыцтва гэта за грошы, выдзеленыя выканаўчымі камітэтамі Саветаў народных дэлегатаў і вытворчымі калектывамі, якія шэфствуюць над імі. Такім чынам у год у сярэднім на наглядную дапамогу выдаткоўваецца звыш 15 мільёнаў рублёў. Ствараецца ўся сістэма тэхнічных сродкаў навучання ў цесным кантакце са спецыялістамі з навукова-даследчага інстытута педагогічнага Міністэрства асветы БССР.

Вядома, ніякая, нават самая сучасная тэхніка, не заменіць непасрэдную сувязь паміж выкладчыкам і вучнямі. Але тэхніка здольна паскорыць, аблегчыць працэс перадачы ведаў і такім чынам выслабаціць час на роздум, на кантат з жывою душой чалавека.

Галіна ХВЕСЬ.

ТАК ГАРТАВАЎСЯ ЧАЛАВЕК

Усесаюзны чытач атрымаў магчымасць пазнаёміцца з першым буйным творам вядомага беларускага празаіка Уладзіміра Дамашэвіча «Порахам пахла зямля». Аповесць гэтая ў аўтарызаваным перакладзе М. Гарбачова выйшла ў выдавецтве «Советский писатель».

«Порахам пахла зямля» — ужо другая кніга У. Дамашэвіча, якая выдадзена ў Маскве. Яшчэ ў 1973 годзе тут выйшаў зборнік «Абуджэнне».

СЦЕЖКАМІ ПЕСНЯРА
6. СОЛЫ

Мястэчка Солы, хоць і было крыху на водшыбе ад Кушынаў — вострым віхлястым вёрстаў раздзялялі іх, — таксама моцна зніталася з Багушэвічавым жыццём. І гэтаму спрыяла геаграфічнае і адміністрацыйнае становішча мястэчка. У канцы дзевятнацатага стагоддзя ў Сольх была пошта, тэлеграф і нават ашчадная каса. Але не толькі. Солы былі цэнтрам вальасной управы. Тут жыў міравы пасрэднік, лекар, староста, старшыня вясковай акругі. І нарэшце, паблізу Сольаў Багушэвічы мелі каля пяці дзясцін сенажаці. Яднала кушынаў з сольцамі і чыгунка. У іх была адна агульная станцыя, якая хоць і месцілася ў тую пару за сем вёрстаў ад мястэчка,

але называлася таксама Сольмі*.

Чыгунка праз Солы пралетала ў 1873 годзе.

Упершыню Францішак Багушэвіч ступіў на перон Сольскай станцыі ў 1874 годзе, калі паўля доўгага расстання з роднымі мясцінамі атрымаў першы свой адпачынак і чыгунка прыехаў з Украіны на Беларусь. Гэтая паездка яму так добра запомнілася. На Украіне ён дабраўся коньмі па Старавіленскаму тракту. Ехаў доўга, некалькі дзён. Назад жа вярнуўся за якія паўтара сутак. На паравых конях, па тым, што збудаванай Лібава-Романскай чыгункі.

Солы за гэты час значна змяніліся. Некалі гэта было горад хое, сярод лесу мястэчка. Ця-

Сольцамі за Багушэвічавым часам называлі цяперашнюю станцыю Ашмяны; у саміх жа Сольаў быў толькі раз'езд з невялікай службовай будкаю для работнікаў чыгункі.

НЕ ЗАГРУБЕЛА НА ВАЙНЕ ЧАЛАВЕЧАЕ СЭРЦА

АДДАНАСЦЬ

ПЯТРУ ПРЫХОДЗЬКУ — 60 ГАДОЎ

«Не здазеныя вышыні», «Плацдарм»...

Вайна для Пятра Прыходзькі застаецца балючай, незагоенай ранай у сэрцы. Дык ці ж мае пэат права адмовіцца ад таго, што яшчэ жыве ў ім, трывожыць, непакоіць, шчымліва баліць і ўжо незалежна ад свядомасці вяртаецца ў сны. Калі б усё гэтае шчымліва-балючае дасталася толькі яму аднаму, то можна было б яго неяк атуліць, пахаваць у сваёй душы. Але зведанае і перажытае належыць і яго пакаленню, і сучаснікам, і нашчадкам.

Адным з яркіх твораў Пятра Прыходзькі, прысвечаных Вялікай Айчыннай вайне, з'яўляецца яго пэама «Плацдарм». Пэат не мог не напісаць гэту пэаму. Ён сам удзельнічаў у легендарнай пераправе цераз Віслу і ўтрыманні Сандармскага плацдарма, страціў нямаля баявых сяброў і сам цудам застаўся жывым у ліку нямогіх. Узнавіць сродкамі пэзіі бітву, подзвіг, самаахвярнасць — гэта зноў і зноў перажыць тое трагічнае і трыумфальнае і далучыць да подзвігу сучаснікаў. Чытаючы пэаму і спыняючыся часам, каб аддацца роздуму, успомніць нешта сваё, сугучнае, мы бачым, якімі сродкамі і прыёмамі імкнецца пэат выканаць свой высокі абавязак.

**Вісла, Вісла!
Ці знаў я, ці думаў,
Калі з бесядзі чэрпаў ваду,
Што сюды,
На твае выспы, дзюны
Я салдатам-гвардзейцам
прыду.**

Словы, сказаныя як быццам мімаходзь, становяцца не толькі мосцікам паміж дзвюма славянскімі рэкамі, але і сувяззю

часу і пакаленняў, удакладняюць адрас воіна з яго гістарычнай місіяй, — у дадзеным выпадку беларускага хлопца з Магілёўшчыны. А разам з ім за вызваленне братняй Польшчы змагаюцца ўкраінец палкоўнік Рубахаў, руская дзяўчына Каця — дарагія пабрацімы.

**Пераправа,
Сядзім на пантоне.
Мін, снарадаў на ім—
Колькі тон!
Патануць!
Не, пантон не патоне,
Толькі можа ўзрвацца
пантон.**

Не, трэба ўсё ж зрабіць паўзу, перадыхнуць. Яно хоць і даўно было, хоць і ўляглося, але так набліжана і асветлена, што і сам ты ўжо не назіральнік, а ўдзельнік, таму і хвалюешся, перажываеш.

Той, хто сам перажыў вялікую вайну, сам прайшоў яе вогненныя франты, пранясе праз усё жыццё вернасць сваёму часу, сваёй маладосці, усяму таму, што абумовіла нашу перамогу. Застаюцца ў памяці сябры, жывыя і загінуўшыя. Паўстаюць суровыя паходныя маршы і грывотныя пераправы, сустрэчы з вызваленымі людзьмі і народамі. І кожнае вяртанне ў мінулае — гэта не толькі ўспамін, а і абнаўленне душы святым і запаветным. Баявому пабрацімству, усяляльнаму подзвігу і яго вытокаў прысвечаны пэамы Пятра Прыходзькі «Вішнёвы агонь», «Майсурадзе», «Апошняе пісьмо з вайны», «Ветравыя шляхі» і многія вершы.

У вяртанні ў мінулае няма адрыву ад сучаснасці. Наша мінулае, як адно з трох вымярэнняў, дапамагае нам лепей ус-

вядоміць і ацаніць наша сучаснае, уявіць будучае. Не загрубела на вайне чалавечае сэрца. Пранесеныя праз агонь і смерць, яшчэ больш чыстымі і прыгожымі сталі пачуцці. І зразумелы клопат пэата: тое, што здабыта, выпакутавана — і святое права на сяброўства, і каханне, і ўсё добрае ў адносінах паміж людзьмі, — трэба зберагчы і панесці далей у абноўленым харакце.

**Якую дружбу з новым векам
Шчасліва вызначыць нам лёс!
Які ён будзе, чалавек там,
Пад сінню сонечных нябёс,—
Ліхі, напорысты, адчайны,
Што ўславіць мудрасцю**

**ўвесь свет,
А мо такі ж, як мы,
звычайны
Рабочы, хлебароб, пэат!
Якія б не складаў ён вершы,
Якія б цуды не здзяйсняў,—
Хачу, каб ён**

**І ў дваццаць першым
Высока сцяг любві трымаў.
Плацдармы... Яны не толькі
на вайне. Яны ў кожнага ёсць,
хто разам са сваім часам імкнецца
наперад, пракладваючы
новыя шляхі. Подых часу,
подых вялікіх здзяйсненняў нясуць
многія вершы Пятра Прыходзькі
з яго зборнікаў «Цёплы каравай»,
«Калінавыя зоры», «Пасля развітання».**

А ў памяці чытачоў жыве даўні верш Пятра Прыходзькі «Дзе прайшлі салдаты». Верш гэты — светлы гімн жыццю вечнаму, прыгожаму, такому, як уяўляе яго пэат:

**На палях шырокіх
Жыту красаваць,
На дубах высокіх
Буслам клекатаць...
Пад страхом хаты
Птушкам гнёзды віць,
Хлопцам і дзяўчатам
Карагод вадзіць.
А крынічным водам
Нівы напіць,
Усяму народу
У вечнай дружбе жыць.**

Аляксея ПЫСІН.

ПРАМОВА ЛЕАНИДА ІЛЫЧА БРЭЖНЕВА

[Заканчэнне. Пачатак на 4-й стар.]

ужо лёгка адмовяцца ад разрадкі, каб дагадзіць амерыканскім планам сусветнага панавання. Мы са свайго боку па-ранейшаму за развіццё мірнага супрацоўніцтва з гэтымі краінамі па ўсіх лініях, — як, дарэчы, і са Злучанымі Штатамі Амерыкі.

У Вашынгтоне любаць гаварыць аб неабходнасці забяспечыць бяспеку шляхоў дастаўкі ў ЗША нафты. Гэта яшчэ некалькі можна зразумець. Але хіба гэтага можна дасягнуць, ператварыўшы раён камунікацый у паравыя склеп? Ясна, што вынік будзе адваротным.

Авантурыстычныя «дактрыны» новых прапаведнікаў «палітыкі з пазіцыі сілы» небяспечныя не для якой-небудзь толькі асобнай краіны або групы краін. Яны нясуць пагрозу міру і бяспецы ўсіх дзяржаў і народаў. І даць адпор гэтым злавесным задумам — справа ўсіх, каму патрэбен і дораг мір.

Савецкі Саюз не запалохаць нікому. Нашы сілы і магчымасці велізарныя. Мы і нашы саюзнікі заўсёды здолеем пастаяць за сябе і даць адпор любым варожым наскокам. І нікому не ўдасца справакаваць нас. «Дактрыне» вайнаў і істэрыі і ліхаманкавай гонкі ўзбраенняў мы проціпастаўляем дактрыну паслядоўнай барацьбы за мір і бяспеку на зямлі. Мы верныя Праграме міру, працаванай XXIV і XXV з'ездамі нашай партыі. Таму цяпер, у васьмідзесятыя гады, як і раней, у сямідзесятыя, мы ставім за ўмацаванне, а не за разбураўне разрадкі. За скарачэнне, а не раздуванне ўзбраенняў. За збліжэнне і ўзаемаразуменне паміж народамі, а не за штучнае адчужэнне і варажасць.

Упэўнена і высока трымаем мы сцяг нашай ленынскай знешняй палітыкі — сцяг міру, свабоды і незалежнасці народаў, сцяг сацыяльнага прагрэсу.

[Прамова таварыша Л. І. Брэжнева была выслухана з велізарнай увагай і неаднаразова перапынялася працяглымі апладысмантамі].

Беларускія пісьменнікі — частая і жаданая госці ў калгасах і саўгасах сваёй рэспублікі. Яны сустракаюцца з працаўнікамі сяла, дзеляцца з імі планами на будучыню, чытаюць урыўкі са сваіх твораў, адказваюць на шматлікія пытанні. Днямі вялікая група пісьменнікаў наведвала саўгас «Індустрыя» Пухавіцкага раёна, дзе азнаёмілася з новабудульямі пасёлка.

НА ЗДЫМКУ: пісьменнікі ў саўгасе «Індустрыя».

Фота У. КРУКА.

пер жа яно пабольшала амаль удвая. У наваколлі стала пахнуць мазутам, вугалем. Некаторыя беззямельныя і малазямельныя сольцы падаліся ў пучейцы.

Праўда, кушыляцаў з сольцамі і да чыгункі жыццё яднала неаднойчы. Так было і ў 1863 годзе. У Солах часта наведваліся кіраўнікі тутэйшых паўстанцкіх атрадаў, і з імі Багушэвічы трымалі моцную сувязь. Некалькі разоў, рызыкуючы сваім жыццём, у тыя небяспечныя дні хадзіла ў Солах Багушэвічавая сястра Ганна, каб атрымаць ад кіраўнікоў паўстання пэўныя звесткі, заданні, планы. І кожнага разу яна выконвала даручэнні надзвычай акуртна: ні разу не патрапіла на вока хоць аднаму жандару, якіх тады ў краі было процьма.

Францішак ганарыўся сваёй сястрой. Перад яго вачыма, калі ён ехаў праз Солах, заўсёды паўставаў адзін і той жа малюнак. «Вось Ганна насцярожана набліжаецца да касцёлу. Ёй трэба сустрэцца з Беняслаўскім, кіраўніком паўстанцкага атрада. Яе высокая стройная постаць, ахінутая вялікай хусткаю, уся спружыненая, Ганна гатова на ўсё, калі што якое. Але ёй пашчасціла. З касцёлу выходзіць якраз той чалавек,

якога яна шукала. Ганна паведаміла яму, што каля Кушылянаў сабраліся паўстанцы і чакаюць яго загаду. Паведаміла — і нібы растварылася, нібы і не было яе тут.

Багушэвіч, хоць часцей за ўсё ў Солах бываў наездом, але заўсёды пільна прыглядаўся да жыцця мястэчка. У 1888 годзе яго ўразіў вясновы разліў ракі Ашмянкі, на левым беразе якой і прыляпіліся калісці Солах.

Ашмянка і ў звычайныя дні была доволі імклівая рака. У вясновыя ж дні яна разлівалася цэлым морам, бушавала, як раз'ятраны звер, зрывала масты, разбурала стawy і млыны, прыносіла людзям і шмат іншай бяды.

Багушэвіч на свае вочы бачыў, як плавалі ў вадзе фурманкі з коньмі, а людзі бездапаможна бегалі ўздоўж берагоў, плакалі, галасілі з роспачы, ламалі над галавамі рукі, рвалі ў адчаі на сабе валасы. І гэтак у той год было паўсюль, дзе толькі цячэ гэтая невялікая, але наравістая рака.

У Солах Ашмянка ў той год затопіла і сядзібу тутэйшага ксяндза з агародамі, з гаспадарчымі пабудовамі і плебаніяй. Некалькі адданных парабакаў кінупаў ратаваць ксяндзаву

маёмасць, але рака жорстка пакарала смельчакоў. Траіх з іх забрала на свае долы і дала ім там вечны спакой.

Усё гэта вельмі ўразіла тады Багушэвіча, і ён пасля вяртання ў Вільню напісаў пра ўбачанае ў пеярбургскі часопіс «Край». Нататка была надрукаваная. Яна пачыналася трывожным паведамленнем: «Паводка! Паводка!» — і далей у ёй выкладаліся Багушэвічавы назіранні пра штукарствы Ашмянкі.

У Солах была і шкoлка. Называлася яна тады народным вучылішчам. Як і сотні іншых такіх школак, была занябная, скасабочная, выклікала жаль і шкадаванне.

А побач, нібы які казачны цуд, стаяў у бяскры і красе касцёл. Хоць ён і драўляны быў, але рупліва дагледжаны. Багушэвіч ведаў, што пабудаваны касцёл на сродкі парафіяна. На іх жа сродкі ён і ўтрымліваецца. І гэта наводзіла Багушэвіча на невязёлы роздум: «...На бога знаходзіцца ўсё... А вось на асвету дзетак у іх усё яшчэ ніяк не павернецца душа».

Сольцы ведалі, што Багушэвіч працуе ў Вільні адвакатам, што ён спагадае простама людду. Звычайна яны дачуваліся, калі Багушэвіч меркаваўся ехаць у Кушыляны, і пераймалі

яго на дарозе ці прыходзілі да хаты і расказвалі яму свае крыўды, прасілі рады, і Багушэвіч, як мог, дапамагаў ім.

Праз Солах праносілася шмат пасажырскіх, паштовых, хуткіх і іншых цягнікоў — камбінаваных, змешаных. Багушэвіч не глядзеў на іх класы і прызначэнні. Ездзіў у Кушыляны тымі, што былі зручныя ў часе. Такі быў паштовы № 4. Ён выходзіў з Вільні а пачатку чацвёртай пеярбургскага часу і прыходзіў на станцыю ў Солах дзесьці а пятай гадзіне дня. Быў і ранішні цягнік, хуткі. Ён хадзіў з Вільні пад № 2 і ў Солах прыбываў апоўдні. На станцыі Багушэвіча звычайна сустракаў хто-небудзь са сваякоў. Часцей за ўсё гэта быў малодшы брат Апаналіна. Яны садзіліся да Кушылянаў конна.

Дарога са станцыі ў Кушыляны ішла праз лес, прыгожы, чысты, стройны, суцішны і вясёлы.

Міналася вёска за вёскай... Жупраны, Замасцяны, Паройсці. А там ужо недалёка і яго родныя Кушыляны. З саміх Солах шлях у Кушыляны ішоў праз вёскі Асіпаны, Гаўдзевічы, паўз маёнтак Сулістроўскіх.

У апошнія гады свайго жыцця Багушэвіч адно і трымаў су-

вязь з Вільняй праз гэтую станцыю, дасылаў у Вільню лісты і тэлеграмы сваім сябрам. У канцы кожнага ліста настойліва прасіў, каб пісалі яму на адрас: «ст. Солах [Віленскай] праз Жупраны ў маёнтак Кушыляны. Фр. Багушэвічу».

Такі ж адрас Багушэвіч пакінуў і ў камісіі прысяжных павераных. Гэта на ўсякі выпадак, калі ў адвакацкім саслоўі ўзнікне якая патрэба да яго асобы.

Станцыя Солах была сведкам і жалобы па Багушэвічу. Менавіта тут у красавіку 1900 года выйшла віленская дэлегацыя рабочых, рамеснікаў і маладых адвакатаў з вянкамі і стужкамі, каб прыняць удзел у пахаванні пэата.

...Сёння праз Солах, як і за Багушэвічавым часам, мчаць і мчаць цягнікі. Праўда, не тыя ўжо вагоны грукуць па рэйках, не тыя выходзяць у Солах і пасажыры.

А ўсё ж Багушэвічаў дух адчуваецца тут скрозь. Ён у думках і ўяўленнях і саміх сольцаў, і ў сэрцах усіх тых, хто прыязджае на гэтую станцыю, каб адсюль пачаць сваю вандароўку па той зямлі, дзе некалі хадзіў вялікі пясняр беларускага народа.

Уладзімір СОДАЛЬ.

СВЯТА ЗІМЫ

Так бывае штогод: адпачываючыя ў санаторыі «Крыніца», што пад Мінскам, праводзяць у лютым свята зімы. У гэты дзень сюды прыязджаюць госці з беларускай сталіцы і яе ваколіц. З самай раніцы і да позняга вечара звянец ля санаторыя вясёлыя жарты, смех, праводзяцца конкурсы на лепшае выкананне песень, літаратурнае чытанне, а самыя спрытныя выходзяць на лыжню, каб выявіць мацнейшага спартсмена.

З кожным годам расце колькасць удзельнікаў свята зімы. А праграма яго становіцца больш цікавай, разнастайнай. Давайце ўважліва ўгледзімся ў гэтыя здымкі, якія зроблены дзямі нашым фотакарэспандэнтам П. НІКІЦЫМ, і вы, дарагія чытачы, самі пераканаецеся, што свята і сёлета ўдалося.

НА ЗДЫМКАХ: прыемна выпіць шклянку чаю ў марозны дзень; ахвотнікаў пакацацца на рускай тройцы—хоць адбаўляй; хлебам-соллю сустракаюць сваіх гасцей адпачываючыя ў санаторыі; не абыходзіцца свята без Дзеда Мароза і Снягурачкі.

ДАСЛЕДАВАННЕ БЕЛАРУСКАГА ВУЧОНАГА

ШТО МЫ ВЕДАЕМ ПРА ЛАСЁЎ?

Мы ўжо прывыклі да таго, што ў лесе даволі часта можна сустрэць ласёў або ўбачыць іх сляды.

А што мы ведаем аб лясях? Колькі іх живе ў лясках Беларусі? У якіх абласцях іх больш, у якіх — менш? Што прымушае жывёлін вясной і ў пачатку лета заходзіць у Мінск і іншыя буйныя населеныя пункты? Карысныя або шкодныя яны прыносяць чалавеку? Чым кормяцца ласі?

На гэтыя і многія іншыя пытанні дае адказы кандыдат біялагічных навук Аляксандр Курскоў у сваёй кнізе «Лось» (колькасць, экалогія, ахова), якую выпусціла ў свет рэспубліканскае выдавецтва «Навука і тэхніка».

Больш дзесяці гадоў, зімой і летам, вясной і восенню аўтар праводзіў назіранні за гэтымі жывёламі ў лясках і запаведніках Беларусі. Лось пасля зубра — самая буйная жывёла. З даўніх часоў і па сёння чалавек палюе на лася з-за мяса і скуры. У VIII стагоддзі, як лічаць археолагі, ласі з'яўляліся асноўным аб'ектам палявання на цяперашняй тэрыторыі рэспублікі. Ёсць звесткі, указвае аўтар, што ў 1859 годзе па Заходняй Дзвіне ў Рыгу з Беларусі было адпраўлена 215 пудоў ласіных скур і 15 пудоў рагоў.

За апошнія 60 гадоў, піша аўтар, колькасць ласёў на тэрыторыі Беларусі двойчы скарачалася да мінімуму. У перыяд першай імперыялістычнай і грамадзянскай войнаў гэтыя жывёлы ў нашых лясках былі амаль поўнасцю знішчаны. Затым іх пагалоўе, хоць і марудна, але стала павялічвацца.

У час Вялікай Айчыннай вайны і ў цяжкія пасляваенныя гады колькасць жывёл зноў рэзка скарацілася. У 1952 годзе ў Беларусі налічвалася 600—800 ласёў, а ў 1971-м іх было ўжо 25 тысяч. Такое павелічэнне аўтар тлумачыць стварэннем багатай кармавой базы на вялікіх плошчах пасляваенных высечак, што пакрываліся маладымі зараснікамі вярбы, асіны, сасны і іншымі пародамі, якімі жывёлы харчуюцца.

У рацыён лася ўваходзіць каля ста відаў драўнінна-хмызняковай і травяной расліннасці. Калі летам жывёліны кормяцца рознымі травамі, то зімой яны пераходзяць на харчаванне маладымі галінкамі і карой сасны, вярбы, асіны і інш. Аўтар устанавіў, што сутачная патрэбнасць лася ў кармавых зімой складае 10—12 кілаграмаў, а за ўвесь зімні перыяд — больш за дзве тоны. Не выпадкова, што ў месцах, дзе шмат ласёў, яны сталі наносіць сур'езныя страты лясной гаспадарцы.

Рэзкае павелічэнне пагалоўя лася ў Беларусі дазволіла з 1965 года пачаць яго ліцэнзійны адстрэл. Толькі за дзесяць наступных гадоў было адстрэлена каля 30 тысяч ласёў.

Аўтар дае навукова-абгрунтаванае тлумачэнне прычын веснавога і летняга заходу ласёў у населеныя пункты. У кнізе ёсць рэкамендацыі па комплекснаму вядзенню лясной і паляўнічай гаспадаркі, а таксама па ахове гэтых карысных жывёлін.

Нягледзячы на тое, што кніга з'яўляецца сур'езным навуковым абагульненнем шматгадовых даследаванняў аўтара, напісана яна даступна, чытаецца лёгка і з неаслабнай цікавасцю як спецыялістамі паляўнічай і лясной гаспадаркі, так і ўсімі, каго вабіць лес і яго насельнікі, усімі, каму дарагая наша прырода і яе багацці.

Ганна НОВІКАВА, кандыдат біялагічных навук.

КАЛЕНДАРЫ Ў КАЛЕКЦЫІ

Калекцыяніраванне календароў параўнальна маладзгаліна збральніцтва. У нашай рэспубліцы першыя такія энтузіясты з'явіліся ў пачатку 60-х гадоў. Сёння дзесяці людзей збіраюць кішэнныя календары. Толькі ў Мінску такіх калекцыянераў больш за 15 чалавек. Сярод іх Г. Велікаў, які працуе начальнікам аддзела 2-й Мінскай абласной канторы «Белбакалея». Першы кішэнны календар у сваю незвычайную калекцыю ён паклаў у 1967 годзе. За гэты час ім сабрана каля 6 тысяч такіх экспанатаў больш чым з 40 краін. Самы стары экзэмпляр у калекцыі Генадзя Міхайлавіча датуецца 1900 годам. Гэты календарык быў выдадзены ў Парыжы.

Калекцыя Г. Велікава расказвае і аб гісторыі календароў. З яе мы ведаем, што нашы продкі лічылі час сутках, па Месяцу, потым па сонечных гадах. Было гэта неабходна і для вызначэння часу сяўбы, жніва, палявання...

Першыя календары — гэта палкі з насечкамі. Лічэнне часу перадавалася з пакалення ў пакаленне ў прыкметах паданнях, легендах.

Старажытны рускі календар, які дайшоў да нас, гэта «Астрамірава евангелле» з новарускага Сафіінскага сабора, створаны ў 1056—1057 гадах. З увядзеннем хрысціянства на Русі дзейнічаў Юліянскі календар. Лічэнне вылося ад «сатварэння свету» (па бібліі). У снежні 1699 года Пётр I падпісаў указ, па якому пачатак года быў аб'яўлен з 1-га студзеня (раней пачатак года лічыўся з 1-га сакавіка, затым з 1-га верасня), а таксама ўводзілася летавылічэнне «ад каляд». Год гэты быў аб'яўлены 1700-м.

Значэнне календара цяжка пераацаніць у любы час, але асабліва ў наш век. Нездарма пытанне аб яго рэфарме абмяркоўвалася Савецкім урадам 16 лістапада 1917 года. Дэкрэт аб увядзенні новага календара У. І. Ленін падпісаў 24 студзеня 1918 года. А першы календар пры Савецкай уладзе быў выпушчан на 1919 год.

Аснову калекцыі Г. Велікава складаюць кішэнныя календары нашай краіны, выпушчаныя ў розных гарадах рэспубліках у розны час. Адкрывае гэты раздзел экзэмпляр, выдадзены ў 1942 годзе. Многа календароў прысвечаны савецкаму друку. Шматлікія выданні аб савецкім тэатры, музыцы і музыкантах, выстаўках.

На адной з філатэлістычных выставак у 1975 годзе Г. Велікаў паказаў невялікі фрагмент сваёй калекцыі, які назваў «Наведайце СССР». Маленькія прыгожыя кавалачкі кардону знаёмяць нас з Маскоўскім Крамлём, з гістарычнымі месцамі Масквы, Ленінграда, старажытнага Кіева, Бухары, Хівы, Самарканды.

Да маючых адбыцца ў 1980 годзе ў Маскве Алімпійскіх гульніў, выдадзена шмат розных календарыкаў з эмблемай Гульніў і відамі спартыўных збудаванняў сталіцы СССР. Гэтыя выпускі можна было бачыць у Мінску, на выстаўцы, прысвечанай VII Спартакіядзе народаў СССР.

Больш чым 700 календароў у калекцыі расказваюць аб нашай рэспубліцы. Першы з іх быў выпушчаны ў 1954 годзе. Большасць беларускіх выданняў прысвечана гораду-герою Мінску, яго гістарычным месцам, архітэктуры, мастацтвам, тэатрам, прадукцыйнаму заводу. Гэтыя мініяцюры расказваюць аб Белавежскай пушчы, Брэсцкай крэпасці, Хатыні, беларускіх друкаваных выданнях — газетах і часопісах, народных танцавальных калектывах, дамах адпачынку, гарадах рэспублікі. Частку гэтых календароў можна было бачыць на выстаўцы «60 гадоў БССР і Кампартыі Беларусі», дзе Г. Велікаў дэманстраваў падборку «Мая сталіца».

У калекцыі мінчаніна захоўваюцца маляўнічыя календары многіх краін свету. Тут можна ўбачыць мініяцюры дзе адлюстраваны народныя і нацыянальныя свята, балеты і тэмпераментныя іспанскія танцы, сцэны з оперы і кінафільмаў.

Вялікія калекцыі календароў сабралі таксама інжынер Мінскага аўтазавода Галіна Калатушкіна, дырэктар мінскага Палаца культуры прафсаюзаў В. Барысевіч.

Настольныя і насценныя выданні таксама з'яўляюцца прадметам збральніцтва. Навуковы супрацоўнік піскаўскага краязнаўчага музея Ф. Жураўскі калекцыяніруе перакладныя і адрывныя календары. Даваенны збор Ф. Жураўскага загінуў. Цяпер у яго калекцыі сабраны календары трыццаці пасляваенных гадоў.

Л. КОЛАСАЎ.

ПАЦВЕРДЗІЛІ ВЫСОКІ КЛАС

На чэмпіянаце СССР па лёгкай атлетыцы ў закрытых памяшканнях паспяхова выступілі беларускія спартсмены, на рахунку якіх 4 залатыя, 2 сярэбраныя і 1 бронзавы медаль.

У гэтых спаборніцтвах свой высокі клас пацвердзілі кандыдаты ў алімпійскую зборную краіны. Так, Валяціна Палуйка-Ахраменка ўстанавіла новы ўсеагульны рэкорд па скачках у вышыню.

Яе вынік — 194 сантыметры. Яшчэ тры беларускія спартсмены падняліся на вышэйшую ступеньку п'едэсталя. Гэта лёгкаатлеты М. Кіраў, Л. Чарванёў і В. Мяснікоў. Прычым, В. Мяснікоў у бегу на 110 метраў з бар'ерамі паўтарыў сваё ж ужо знаёмае дасягненне. На лічбы ветэрана беларускай каманды — пяць залатых медалей заваяваных на зімніх чэмпіянатах краіны.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 333